

Мистецтвознавство, культурологія, філологія, історія

Богиня Лариса Вікторівна

Українська медична стоматологічна академія

0503465759, lvboginya@meta.ua

КРАЇНОЗНАВЧІ СТУДІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

НА ЕТАПІ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті окреслено проблеми викладання навчальної дисципліни «Країнознавство» іноземним студентам першого року навчання, проаналізовано досвід та описано створені навчально-методичні матеріали.

Ключові слова: країнознавство, навчальна програма, навчальний посібник, іноземні студенти, соціокультурна компетенція.

Сучасний етап розвитку освітньої галузі України, зокрема навчання іноземних громадян у закладах вищої освіти нашої країни, вимагає від науковців вирішення низки методичних питань. Більшість дослідників єдині в підходах щодо умов задоволення пізнавальних потреб, формування комунікативних умінь і лінгвокраїнознавчої компетенції, які б сприяли якнайшвидшій адаптації іноземних громадян до умов навчання в Україні.

Для виконання цих умов чинним навчальним планом для підготовчих факультетів (відділень) для іноземних громадян, затвердженим МОН України 21 грудня 1999 року, крім вивчення мови навчання як основної дисципліни, передбачено вивчення нормативної дисципліни «Країнознавство». [7]. Крім того, Тимчасовою програмою навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» [11; 39-40]. виділена «соціокультурна змістова лінія», що передбачає «формування соціокультурної компетентності іноземних громадян ... шляхом розвитку інтересу в них до соціально-культурного життя в Україні, українських звичаїв, традицій, національних особливостей культури і побуту, історичного минулого, сьогодення, зацікавлення духовними скарбами і видатними постатями, загальнолюдськими моральними нормами» [11; 39].

Питанню формування лінгвокраїнознавчої та соціокультурної компетенції присвячені роботи багатьох дослідників. Зроблені спроби укладання

навчальних програм з країнознавства (Л. Новицька, Т. Плотнікова та ін.), навчальних посібників з цієї дисципліни (Л. Азарова, Л. Горчинська, В. Щербаков, Л. Васецька та ін.). Проте ще й досі в методиці викладання країнознавства іноземним студентам в Україні не існує єдиного підходу до укладання навчальних програм та методичних матеріалів, які б враховували національне розмаїття іноземних студентів, їхні комунікативні потреби першого року навчання, майбутню професійну спрямованість, отже подальші наукові дослідження в цій царині є актуальними. Принагідно зазначимо, що викладачів країнознавства для іноземних студентів не готує жоден ЗВО України. Здебільшого цю дисципліну викладають філологи або історики.

Мета статті – висвітлити проблеми та чинники, що сприяють підвищенню ефективності вивчення країнознавства іноземними студентами – представниками різних культур і релігій, описати досвід, набутий викладачами навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян «УМСА» у викладанні «Країнознавства», створені навчально-методичні матеріали.

Проведений аналіз процесу соціокультурної адаптації іноземних громадян у процесі вивчення мови та країнознавства дозволив виокремити чинники, що сприяють цьому процесу та негативні тенденції, що уповільнюють його. Результати проведеної диференціації іноземних громадян у залежності від впливу рідної культури та релігії на адаптаційні процеси, дослідження комунікативних потреб різних груп іноземців, що проходили підготовку до вступу в академію, з огляду на швидкість та ефективність процесу їхньої адаптації викладені в наукових публікаціях, зокрема [2,3]. Теоретичні положення методики викладання країнознавства іноземним студентам на початковому етапі навчання були реалізовані в навчальній програмі з країнознавства для іноземних студентів підготовчих факультетів (відділень) та навчальному комплексі, що включає навчальний посібник «Тексти для читання з народознавства», методичні вказівки для аудиторної роботи іноземних студентів з країнознавства, контрольні тести та кросворди.

Результати науково-дослідної роботи впроваджені в навчальний процес навчально-наукового центру з підготовки іноземних громадян «УМСА» у межах курсу «Країнознавство» та як елементи навчальних комплексів з мови навчання (української чи російської), що забезпечують дотримання «соціокультурної змістової лінії» програми мовної підготовки.

Викладання курсу «Країнознавство» іноземним слухачам, що готуються до вступу у заклади вищої освіти України, має певні особливості, пов'язані зі специфікою матеріалу, що вивчається, етнокультурними та психолінгвістичними особливостями суб'єктів навчання, адаптаційними та мотиваційними чинниками, які впливають на процес формування знань, умінь і навичок з дисципліни.

З огляду на те, що в «УМСА» проходять підготовку представники майже 60 країн світу, програма та навчальні матеріали з країнознавства, на нашу думку, мають враховувати ментальні та етнічні особливості представників різних культур, забезпечити підґрунтя формування толерантного ставлення до представників іншої культури через вивчення історії та традицій українців.

Навчальні посібники з країнознавства, що укладаються викладачами підготовчих факультетів/відділень для іноземних громадян, здебільшого висвітлюють географічне положення, державний устрій й історію України [5,8], деякі додають окремі теми соціокультурного характеру [12].

Укладаючи робочу навчальну програму з країнознавства, ми виходили з того, що ця дисципліна не є основною для майбутніх медиків, а отже потребує мінімізації матеріалу, добору яскравих фактів, які б мотивували іноземців до вивчення історії, матеріальної й духовної культури народу й традицій країни, в якій вони проживатимуть щонайменше шість років та сприяли їх інтеграції в українське суспільство, тому теми з історії держави складають менше половини обсягу навчального матеріалу.

Робоча програма з «Країнознавство», що затверджена цикловою методичною комісією з підготовки іноземних студентів «УМСА» та використовується у навчальному процесі, визначає мету та зміст дисципліни.

Основними завданнями курсу визначені забезпечення знань основ історії України, культури і традицій її народу, розвиток пізнавальних здібностей слухачів. У процесі вивчення курсу країнознавства реалізується комунікативна мета навчання, а саме, накопичення й збагачення лексичного запасу; перенесення вмінь та навичок використання мовленнєвих одиниць, сформованих на заняттях з мови на матеріалі нейтрального стилю навчально-побутової сфери, на науково-публіцистичний стиль соціокультурної сфери.

Зміст дисципліни включає:

- загальні відомості про Україну (географічне положення, територія, кордони, адміністративний устрій, населення, державні символи, органи державної влади, права та обов'язки іноземних громадян в Україні);

- основні відомості з історії України (Київська Русь; українські землі у XIV-XVII ст.; виникнення та еволюція козацтва, Запорізька Січ, Визвольна війна 1648-1654рр, Гетьманщина; Руїна; ліквідація Гетьманщини; Україна в XIX ст., українці в боротьбі з царською владою, Тарас Шевченко; відродження української держави, Україна між двома світовими війнами; голодомор 1932-1933рр.; Україна у другій світовій війні та в повоєнний період; проголошення незалежності й Україна в XXI ст.);

- матеріальна та духовна культура українців (основні галузі виробництва; ремесла та промисли, оселі українців у давнину та сучасне житло; родина та родинні стосунки; національний одяг та кулінарія; народні знання та вірування; національні свята; українська словесна й музична творчість тощо).

Реалізація цієї програми вимагає від викладача врахування недостатнього знання слухачами мови навчання, дефіциту спілкування іноземців з носіями української культури, що призводить до нерозуміння менталітету українців, їхньої поведінки в побутових повсякденних ситуаціях й може призвести до конфліктних ситуацій саме через незнання ustalених норм.

Серед методичних аспектів викладання країнознавства варто зауважити обов'язкове врахування викладачем етнічного складу групи, організацію та проведення занять у атмосфері доброзичливості, толерантності, поваги до

думки представників іншої культури, сприяння подоланню упередженого ставлення до звичок і потреб членів студентської спільноти.

Вивчення країнознавства передбачає не лише засвоєння певного об'єму знань, а й формування та розвиток навичок в основних видах мовленнєвої діяльності. Викладання тем з історії України викликає у викладача певні труднощі через необхідність адаптації та мінімізації матеріалу до рівня знань мови слухачами на цьому етапі, а у слухачів – через нерозуміння автентичних термінів та понять (*козак, Січ, писанка* тощо).

Необхідність забезпечення навчального процесу вимагала створення посібника, який задовольнив би пізнавальні потреби іноземних слухачів, разом з тим формуючи толерантну у спілкуванні мовну особистість. Укладений нами навчальний посібник [1] апробований протягом п'ятнадцяти років, змінювався й доповнювався. Посібник містить 16 адаптованих текстів, лексична і граматична наповнюваність яких співвіднесена з програмою з мови. Власне тексту передусє назва теми, план, словник нових слів і термінів з перекладом на англійську, французьку, арабську мови. Після кожного тексту є питання і завдання до теми для самопідготовки і контролю.

У традиційній формі практичного заняття під час слухання пояснення викладачем нового матеріалу закріплюються навички аудіювання. Працюючи з методичні вказівками для аудиторної роботи, слухачі осмислюють нову країнознавчу інформацію, а під час читання тексту, написання конспекту відпрацьовуються навички виділення головної інформації, письма.

Більшість слухачів, що проходять підготовку в нашій академії, сповідують іслам. Їхнє виховання проходило в відмінному від українського соціокультурному просторі, багато реалій української історії цьому контингенту слухачів незрозумілі. Тож не нав'язування загальновідомих правил, а спокійна виховна інформація, обумовлена темою заняття, психологічно комфортно сприймається іноземцями.

Одним із дієвих психологічних моментів під час пояснення нового матеріалу є емоційне забарвлення інформації, як позитивної, так і негативної. Правдивість, об'єктивність викладу фактів дійсності викликає довіру у слухачів.

На заняттях з розділу "Матеріальна і духовна культура українців" широко використовуються завдання типу: "Назвіть спільні та відмінні риси національної кухні України і батьківщини", "Порівняйте основні види господарської діяльності українців та жителів вашої країни", що допомагають подолати психологічні труднощі, бо, розповідаючи про реалії рідної країни, студент немов віртуально занурюється в звичне для нього середовище й відчувається безпечно.

Особливості вивчення країнознавства іноземними студентами на етапі передвищої освіти є актуальними й потребують науково обгрунтованого методичного та інформаційного забезпечення, творчого використання інноваційних форм і методів навчання з урахуванням національних відмінностей

Література

1. Богиня Л.В. Тексты для чтения по народоведению. Учебное пособие для внеаудиторной самостоятельной работы студентов подготовительных факультетов. – Полтава: РИО «УМСА», 2003. – 128 с.

2. Богиня Л.В. Координация изучения русского языка и страноведения как одно из средств адаптации иностранных студентов подготовительного отделения / Л.В.Богиня. //Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Навчання іноземних студентів у вищій школі: традиції та перспективи». – Харків, 2013. – С. 18-21

3. Богиня Л.В., Колечкіна І.В., Савицька Т.В. Урахування викладачем лінгвокультурологічних та характерологічних особливостей іноземних студентів як один із чинників впливу на їх адаптацію/ Л.В. Богиня., І.В. Колечкіна, Т.В. Савицька.//Збірник статей I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання лінгвістики,

професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи». – Полтава, 2016. – С. 22-28

4. Васецька Л.І., Давидова І.В., Гроссу Н.В., Коношенко Є.В. Знайомство з Україною: навчальний посібник для слухачів Центру підготовки іноземних громадян / Л.І.Васецька [та інш.]. – Запоріжжя, 2018. – 184 с.

5. Країнознавство для слухачів-іноземців підготовчого відділення [Текст] : навчальний посібник / Л. Є. Азарова, Л. В. Горчинська, І. Є. Зозуля, Л. В. Солодар. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 72 с.

6. Л.М. Бондаренко, М.М.. Рижков. Особливості вивчення країнознавства іноземними студентами підготовчих факультетів у вищих навчальних закладах України // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – Вип. 30 (83), 2013. – с.519-522

7. Навчальні плани та програми (довузівська підготовка іноземних громадян) /Уклад.: Л. Г. Новицька, О. Ф. Гудзенко, М. І. Дудка та ін. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»“, 2003. – Ч.1. – 56 с.

8. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Країнознавство» для іноземних студентів / [уклад.: Л.О. Береза, Т.В. Ісаєнко]; МОН України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2017. – 83 с.

9. Програма з курсу «Країнознавство» для студентів іноземців, які навчаються на підготовчих факультетах та відділеннях вищих учбових закладів України /Уклад.: Л. Г. Новицька. – Львів, 1999. – 4 с.

10. Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни «Країнознавство» (для студентів-іноземців підготовчого відділення за спеціальністю охорони здоров'я, біологічні, фізкультури, сільськогосподарські) / Т.О.Плотнікова. – Харків: ХНАМГ, 2012. – 13 с.

11. Українська мова як іноземна. Тимчасова програма навчальної дисципліни для іноземних студентів підготовчих факультетів/відділень вищих навчальних закладів МОЗ України/ Уклад.: С. М. Луцак, Г.Я Іванишин та ін. – К.: Вид-во ДВНЗ «ІФНМУ», 2015. – 78 с.

12. Щербаков В.И. Страноведение: учеб. пособ. для студентов иностранцев. –
Х.: “Полосатая типография”, 2015. – 141 с